

Anonymiserad version

Översättning

C-61/24 – 1

Mål C-61/24 [Lindenbaumer]ⁱ

Begäran om förhandsavgörande

Datum för ingivande:

29 januari 2024

Domstol som begär förhandsavgörande:

Bundesgerichtshof (Tyskland)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

20 december 2023

Klagande:

DL

Motpart:

PQ

[utelämnas]

BUNDESGERICHTSHOF

BESLUT

[utelämnas]

av den

20 december 2023

i familjemålet

DL [utelämnas]

ⁱ Förevarande mål har getts ett fiktivt namn. Detta namn är inte någon av rättegångsdeltagarnas verkliga namn.

klagande,

[utelämnas]

mot

PQ [utelämnas]

motpart,

[utelämnas]

Tolfte avdelningen vid Bundesgerichtshof har [utelämnas] fattat följande beslut:

- I. Förfarandet vilandeförklaras.
- II. Följande fråga hänskjuts till Europeiska unionens domstol för ett förhandsavgörande avseende tolkningen av artikel 8 i rådets förordning (EU) nr 1259/2010 av den 20 december 2010 om genomförande av ett fördjupat samarbete om tillämplig lag för äktenskapsskillnad och hemskillnad (Rom III-förordningen):

Enligt vilka kriterier ska makarnas hemvist i den mening som avses i artikel 8 a och b i Rom III-förordningen fastställas, i synnerhet

- Påverkar utstationering som diplomat fastställandet av hemvist i den mottagande staten eller utgör den till och med hinder för ett sådant fastställande?
- Måste makarnas fysiska närvaro i en stat ha varat en viss tid innan det kan antas att de har förvärvat hemvist där?
- Krävs en viss grad av integration i socialt hänseende och i familjehänseende i den berörda staten för att kunna förvärva hemvist där?

Skäl

- 1 A. Bakgrund
- 2 Målet rör äktenskapsskillnad mellan motparten, som är född 1965 (nedan kallad maken), och klaganden som är född 1964 (nedan kallad maken).
- 3 Parterna som är tyska medborgare ingick äktenskap år 1989. Tillsammans har makarna två barn som har blivit myndiga.

- 4 År 2006 hyrde parterna en lägenhet i Berlin, där de sedan bodde tillsammans. I juni 2017 flyttade de med nästan hela sitt hushåll till Sverige, där maken var anställd vid den tyska ambassaden i Stockholm. Parterna avregistrerade sig från folkbokföringen i Tyskland i juni 2017. När maken förflyttades till den tyska ambassaden i Moskva (Ryssland) flyttade parterna i september 2019 med sitt hushåll från Stockholm till Moskva till en lägenhet på ambassadområdet. Maken är ambassadråd och behärskar - till skillnad från maken - ryska. Makan var i egenskap av familjemedlem till en ambassadanställd också folkbokförd i lägenheten på ambassadområdet. Hon hade även registrerat sin bil i Ryssland. Parterna innehar båda diplomatpass.
- 5 Parterna behöll sin hyreslägenhet i Berlin för att kunna återvända dit efter makens utlandsstationering. Sedan september 2019 har parternas myndiga dotter bott i hyreslägenheten. Från denna tidpunkt hade parterna även hyrt ut delar av lägenheten i andra hand, varvid dessa hyresavtal löpte ut i slutet av maj och i slutet av juni 2020.
- 6 I januari 2020 reste maken till Berlin för att opereras där. Hon avböjde sjukvård i Moskva. Tiden därefter bodde hon i parternas hyreslägenhet i Berlin och fick senare sina sommarkläder skickade från Moskva till Berlin. I augusti/september 2020 reste även maken till Berlin och bodde också i hyreslägenheten under hela sin vistelse. Parterna träffade tillsammans vänner i Berlin. Maken tillbringade julen 2020 och årsskiftet 2020/2021 hos sina föräldrar i Koblenz tillsammans med parternas son.
- 7 I februari 2021 återvände hustrun till Moskva och bodde i lägenheten på ambassadområdet. Enligt uppgifter från maken informerade parterna sina barn den 17 mars 2021 om att de ville skiljas. Under sin vistelse flyttade maken alla föremål som hon ville ta med sig till Berlin till ett separat rum i lägenheten i Moskva. Hon reste till Berlin den 23 maj 2021 och har sedan dess bott där i parternas hyreslägenhet. Maken bor kvar i lägenheten på ambassadområdet.
- 8 Den 8 juli 2021 ansökte maken om äktenskapsskillnad vid Amtsgericht. Han gjorde gällande att parterna hade separerat sedan januari 2020, att maken endast hade rest till Moskva under en kort period i mars 2021 och att parterna därefter hade varit slutgiltigt separerade.
- 9 Maken motsatte sig ansökan om äktenskapsskillnad med motiveringen att makarnas tidigast hade separerat i maj 2021. Maken hade på grund av sin läkarvård vistats i Berlin från den 15 januari 2020 till den 26 februari 2021. På grund av sitt hälsotillstånd och coronavirusrestriktionerna kunde hon inte återvända till Moskva tidigare. Fram till sin avresa från Moskva den 23 maj 2021 hade hon tagit hand parternas hushåll där. Hon hade dessutom lämnat kläder till maken, som på grund av en stroke befann sig på ett ryskt sjukhus och sanatorium.
- 10 Genom beslut av den 26 januari 2022 avslog Amtsgericht ansökan om äktenskapsskillnad med motiveringen att det är under vilket makarna måste ha

varit separerade (vilket krävs enligt tysk rätt) ännu inte hade löpt ut och att det inte fanns några skäl som motiverade en dom om äktenskapsskillnad som meddelas i fall där det föreligger särskilda svårigheter (1565 § 2 BGB). Maken överklagande detta beslut till Kammergericht som efter ett föregående rättsligt meddelande, meddelade dom om äktenskapsskillnad mellan parterna enligt rysk materiell rätt. Kammergericht grundande sig härvid på den lag som är tillämplig på äktenskapsskillnaden enligt artikel 8 i Rom III-förordningen, eftersom det inte hade gjorts något val av tillämplig lag enligt artikel 5 i Rom III-förordningen. I förevarande fall är artikel 8 b i Rom III-förordningen, och således rysk materiell rätt, tillämplig. En återförvisning är utesluten enligt artikel 11 i Rom III-förordningen. Enligt parterna ska maken fortfarande anses ha hemvist i Moskva, medan makans hemvist upphörde att vara i Moskva först när hon reste till Tyskland den 23 maj 2021, det vill säga mindre än ett år innan talan väcktes vid Amtsgericht den 8 juli 2021.

11 Domen överklagandes, efter det att prövningstillstånd hade meddelats, av maken som har ansökt om äktenskapsskillnad enligt tysk materiell rätt och begärt att en dom om äktenskapsskillnad ska meddelas och att ett beslut om kompensationsfördelning av pensionsrättigheter ska fattas ex officio.

12 B. Rättsläget

13 I. Artikel 8 i Rom III-förordningen har följande lydelse:

”Vid avsaknad av val enligt artikel 5 ska äktenskapsskillnad och hemskillnad omfattas av lagen i den stat

a) där makarna har gemensam hemvist vid den tidpunkt då målet anhängiggörs vid domstol eller, om detta alternativ inte är tillämpligt,

b) där makarna senast hade gemensam hemvist, förutsatt att de inte upphörde att ha gemensam hemvist där mer än ett år innan målet anhängiggjordes vid domstol och att en av makarna fortfarande hade hemvist i landet när målet anhängiggjordes vid domstol eller, om detta alternativ inte är tillämpligt,

c) där båda makarna var medborgare vid den tidpunkt då målet anhängiggjordes vid domstol, eller, om detta alternativ inte är tillämpligt,

d) vid vars domstolar målet anhängiggörs.”

14 II. Om rysk materiell rätt är tillämplig på äktenskapsskillnaden mellan parterna, ska en dom om äktenskapsskillnad enligt artikel 23 nr 1 i Ryska federationens familjelag av den 29 december 1995 (som återges i Bergmann/Ferid/Henrich, Internationales Ehe- und Kindschaftsrecht (10 mars 2021) Länderteil Russische Föderation s. 52) meddelas som äktenskapsskillnad i samförstånd utan fastställande av orsakerna till äktenskapsskillnaden, eftersom maken inte hade

begärt att makens överklagande skulle avslås och därför inte längre motsätter sig äktenskapsskillnaden som sådan. Om den ryska lagen om äktenskapsskillnad är tillämplig kan en kompensationsfördelning av pensionsrättigheter, som inte är känd inom den ryska rättsordningen, endast genomföras enligt artikel 17.4 andra meningen i Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch (lagen om införande av civillagen) (nedan kallad EGBGB), som har följande lydelse:

”En kompensationsfördelning av pensionsrättigheter ska för övrigt genomföras på begäran av en av makarna i enlighet med tysk rätt om en av makarna har intjänat pensionsrättigheter hos en inhemsk pensionsförvaltare under äktenskapet, såvida en kompensationsfördelning av pensionsrättigheter inte är oskälig, särskilt med hänsyn till de båda parternas ekonomiska förhållanden under hela äktenskapsperioden.”

15 Det har förevarande i mål inte framställts någon begäran om kompensationsfördelning av pensionsrättigheter enligt tysk rätt, vilket innebär att en dom om äktenskapsskillnad enligt rysk rätt ska meddelas för sig.

16 III. Om däremot tysk materiell rätt är tillämplig på äktenskapsskillnaden, så ska en dom om äktenskapsskillnad mellan parterna meddelas enligt 1565 § BGB. Äktenskapet har nämligen gått i kras, eftersom makarna har levt åtskilda sedan mer än ett år och det inte kan förväntas att makarna kommer att leva tillsammans igen. Om den tyska lagen om äktenskapsskillnad är tillämplig, så ska kompensationsfördelningen av pensionsrättigheter genomföras enligt tysk rätt i enlighet med artikel 17.4 första meningen EGBGB, som har följande lydelse:

”Den lag som är tillämplig på äktenskapsskillnad enligt förordning (EU) nr 1259/2010 ska tillämpas på kompensationsfördelningen av pensionsrättigheter. En kompensationsfördelning ska endast genomföras om tysk lag är tillämplig enligt denna förordning och om den är känd i rättsordningen i en av de stater där makarna är medborgare det datum då ansökan om äktenskapsskillnad lämnas.”

17 Om den tyska lagen om äktenskapsskillnad är tillämplig, måste frågan om kompensationsfördelning av pensionsrättigheter prövas ex officio – det vill säga utan att en av makarna behöver framställa en begäran om detta – inom ramen för äktenskapsskillnaden och fastställandet av de därmed förbundna följderna enligt 137 § 1, 137 § 2 och 142 § 1 första meningen i Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (lagen om förfarandet i familjemål och i mål som rör frivillig rättsvård) (nedan kallad FamFG).

18 137 § FamFG har (i utdrag) följande lydelse:

”(1) Äktenskapsskillnad och samtliga följder av en äktenskapsskillnad ska förhandlas fram och avgöras tillsammans (förening av frågor).

(2) Med samtliga följder av en äktenskapsskillnad avses

1. kompensationsfördelning av pensionsrättigheter,

[utelämnas]

om en dom om äktenskapsskillnad ska meddelas och familjemålet anhängiggörs av en av makarna senast två veckor före förhandlingen i första instans i målet om äktenskapsskillnad. Det krävs inte någon ansökan för kompensationsfördelning av pensionsrättigheter i de fall som avses i 6–19 §§ och 28 § i Versorgungsausgleichsgesetz (lagen om kompensationsfördelning av pensionsrättigheter).”

19 142 § 1 första meningen FamFG har följande lydelse:

”Vid äktenskapsskillnad ska samtliga familjefrågor som är förenade med varandra avgöras genom ett enda beslut.”

20 C. Begäran om förhandsavgörande till Europeiska unionens domstol

21 [Redogörelse för skyldigheten att begära förhandsavgörande] [utelämnas]

I.

22 Överklagandet kan tas upp till sakprövning enligt 70 § 1 FamFG och kan även tas upp till sakprövning i andra avseenden; maken har framför allt behörighet att överklaga.

23 [Redogörelse] [utelämnas]

24 [utelämnas]

II.

25 Huruvida överklagandet kan prövas i sak beror på huruvida Kammergericht, inte gjorde någon felaktig rättstillämpning när den fann att rysk rätt var tillämplig på äktenskapsskillnaden mellan parterna enligt artikel 8 b i Rom III-förordningen.

26 [redogörelse] [utelämnas]

27 [utelämnas]

28 1. Kammergerichts rättsliga utgångspunkter är korrekta.

29 a) Kammergericht gjorde en riktig bedömning när den fann att de tyska domstolarnas internationella behörighet i tvisten grundade sig på artikel 3.1 a tredje strecksatsen i rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldransvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000 (nedan kallad Bryssel IIa-förordningen) jämförd med artikel 100.2 i rådets förordning (EU) 2019/1111 av den 25 juni 2019 om

behörighet, erkännande och verkställighet av avgöranden i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar, och om internationella bortföranden av barn (Bryssel II-förordningen). [redogörelse] [utelämnas]

- 30 b) Kammergericht har också med rätta utgått från att den lag som är tillämplig på äktenskapsskillnaden följer av artikel 8 i Rom III-förordningen, eftersom parterna fram till slutet av förhandlingen i första instans (se artikel 46e.2 första meningen EGBGB jämförd med artikel 5.2 och 5.3 i Rom III-förordningen) inte hade gjort något val av tillämplig lag enligt artikel 5 i Rom III-förordningen. [redogörelse] [utelämnas]
- 31 2. Med hänsyn till systemet med anknytningsfaktorer i artikel 8 i Rom III-förordningen är den avgörande faktorn först och främst om parterna har förvärvat hemvist i Ryssland, vilket Kammergericht antog. Detta kan tyckas tveksamt redan av det skälet att maken var utsänd till Ryssland som diplomat och inte frivilligt hade anmält sin hemvist på den tyska ambassadens område i Moskva, utan var tvungen att göra detta på grund av tjänsteföreskrifter, såsom maken har anfört utan att detta har bestritts. Frågan uppkommer således enligt vilka kriterier makarnas hemvist i den mening som avses i artikel 8 a och b i Rom III-förordningen ska fastställas, särskilt huruvida utstationeringen som diplomat påverkar fastställandet av hemvist i den mottagande staten eller till och med utgör hinder för ett sådant fastställande. Denna fråga är avgörande för målets utgång redan av det skälet att rysk materiell rätt inte skulle vara tillämplig på äktenskapsskillnaden om parterna inte hade kunnat förvärva hemvist i Ryssland.
- 32 a) Den omständigheten att parterna flyttade till Moskva på grund av makens yrkesverksamhet som diplomat har enligt Kammergericht inte någon inverkan på bedömningen av om parterna har förvärvat hemvist där i den mening som avses i artikel 8 i Rom III-förordningen. Parterna skulle nämligen vistas där under en obestämd tid, vilket framgår av vad makens anfört om att parterna hade totalrenoverat sin hyreslägenhet i Berlin under 2021 för att bosätta sig där på äldre dar.
- 33 b) Frågan om diplomater i princip kan förvärva en hemvist i den mottagande staten har besvarats nekande i ett avgörande från Cour d'appel de Luxembourg (se dom av den 6 juni 2007, 31642, The European Legal Forum 2007, 11-145; European Legal Forum 2007 11-145; tysk sammanfattning finns tillgänglig på www.unalex.eu [avgörande LU-26]), som emellertid avsåg artikel 2.1 a i rådets förordning (EG) nr 1347/2000 av den 29 maj 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar för makars gemensamma barn (Bryssel II-förordningen).
- 34 Detta avgörande grundades på faktiska omständigheter som var jämförbara med dem i det aktuella fallet. Maken i det målet hade utsetts till Luxemburgs ambassadör i Grekland och flyttade tillsammans med sin familj till Aten några år innan ansökan om äktenskapsskillnad lämnades in. Cour d'appel de Luxembourg har anfört att det inte kan antas att maken önskat etablera centrum för sina

intressen i den mottagande staten. Vistelsens varaktighet i den mottagande staten beror uteslutande på varaktigheten av utövandet av de diplomatiska funktionerna, tilldelningen av dessa funktioner bestäms uteslutande av regeringen i den utsändande staten. Hans vistelse i den mottagande staten var en tillfällighet, eftersom regeringen kunde förflytta honom till vilken annan tjänst som helst, begränsad i tiden, eftersom den i allmänhet var begränsad till några år, och osäker, eftersom regeringen när som helst kunde tilldela honom en ny befattning eller funktion. I den mån som inte bara makens yrkesliv utan även makens familjeliv och sociala liv huvudsakligen utspelar sig i den mottagande staten, var detta endast en följd av att han hade anförtrodd funktionen som diplomat. Diplomater har inte för avsikt att integrera sig i den mottagande staten. En sådan integration i den mottagande staten skulle även kunna anses vara oförenlig med den diplomatiska funktionen som kräver att oberoende bevaras gentemot den mottagande staten.

- 35 c) Överklagandet grundar sig på det ovan nämnda avgörandet och uppfattningen företräds att kraven på förvärv av hemvist i den mottagande staten för familjemedlemmar till personer som innehar en diplomatjänst inte heller a priori är uppfyllda enligt artikel 8 i Rom III-förordningen. Makens yrkesställning som diplomat vid den tyska ambassaden i Moskva utgör tvärtom hinder för att förvärva hemvist i Ryssland. Även om parternas vistelse i Moskva inte var avsedd att vara en bestämd tid (det vill säga var tidsbegränsad), var den till sin natur tillfällig och inte varaktig. Parterna önskade återvända till Tyskland senast efter det att makens tjänst vid den tyska ambassaden i Moskva (eller en annan utlandsrepresentation) avslutats, vilket redan framgår av att de behållit sin hyreslägenhet i Berlin, även om denna delvis hyrts ut i andra hand. De kunde även fortsätta att använda denna lägenhet när de vistades i Berlin. De hade inte heller själva valt att vistas i Moskva, utan denna vistelse berodde på att maken, i egenskap av diplomat, hade förflyttats till Moskva av sin arbetsgivare. Parterna kunde inte heller fritt välja vilken lägenhet som skulle hyras i Moskva, de var tvärtom av tjänstereglerade orsaker tvingade att ta en lägenhet på den tyska ambassadens område. De har således, i likhet med andra tyska diplomater, bott i ett avgränsat geografiskt område som, även om det rättsligt sett inte kan kvalificeras som extraterritoriellt, i vart fall de facto utgör en sorts ”tysk enklav” ur yrkesmässig, social och kulturell synvinkel. Detta förtar betydelsen av parternas fysiska närvaro i Ryssland och förhindrar att sociala band skapas i denna stat. Även efter det att de hade förvärvat hemvist i Moskva hade de bibehållit nära band till Tyskland. De hade således familjeband till deras myndiga dotter, som sedan september 2019 bodde i parternas hyreslägenhet.
- 36 Maken har inom ramen för sitt överklagande gjort gällande att syftet och ändamålet med den gemenskapsrättsliga anknytningen till hemvisten inte kan vara att de diplomater som på grund av sin anställningsort i den mening som avses i artikel 31.1 i Wienkonventionen om diplomatiska förbindelser av den 18 april 1961 (BGBl. II 1964, sidorna. 957, 977) åtnjuter immunitet i den mottagande staten, till följd av en eventuell förflyttning till en ny anställningsort, normalt omfattas av lagen (om äktenskapsskillnad) i den nya bosättningsstaten.

- 37 d) Denna fråga har hittills inte avgjorts i EU-domstolens praxis. EU-domstolen har visserligen tolkat artikel 3.1 a i Bryssel IIa-förordningen och artikel 3 a och b i rådets förordning (EG) nr 4/2009 av den 18 december 2008 om domstols behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt samarbete i fråga om underhållsskyldighet (nedan kallad förordningen om underhållsskyldighet) på så sätt att de berörda makarnas ställning – såsom kontraktsanställda vid unionen med tjänstgöring vid en av unionens delegationer i ett tredjeland och som påstås åtnjuta diplomatstatus i detta tredjeland – inte kan vara en avgörande faktor vid fastställandet av hemvist, i den mening som avses i dessa bestämmelser (se EU-domstolens dom av den 1 augusti 2022, C-501/20, FamRZ 2022, 1466, punkt 58 och följande punkter). I förevarande fall rör det sig emellertid om Rom III-förordningen, på vilken rättspraxis rörande Bryssel IIa-förordningen och förordningen om underhållsskyldighet inte utan vidare kan tillämpas. Vid fastställandet av tillämplig lag om äktenskapsskillnad har de juridiska och faktiska villkoren i den sociala miljön i bosättningsstaten inte samma betydelse som vid bedömningen av förekomsten och omfattningen av underhållsskyldighet. Detta avgörande avsåg inte heller diplomater, utan EU-kontraktsanställda, som inte var föremål för rotation vid huvudkontoret i Bryssel och hos vilka det inte kunde fastställas någon önskan att återvända till sitt hemland. Vidare har det i överklagandet gjorts gällande att den avgörande faktorn i förevarande fall inte är huruvida diplomatstatus som sådan (och en därav följande immunitet) kan utgöra hinder för att förvärva hemvist i den mottagande staten, utan att frågan snarare är huruvida arten av och den särskilda karaktären hos den verksamhet som utövas av en diplomat som är anställd vid en beskickning, på grund av de omständigheter som ligger till grund för denna funktion, utgör hinder mot att anse att hemvist har förvärvats i den mottagande staten.
- 38 e) Det är enligt den hänskjutande domstolen oklart vilken inverkan den omständigheten att parterna på grund av makens yrkesverksamhet som diplomat var tvungna att flytta till Moskva på obestämd tid har på förvärvet av hemvist där. I vilket fall som helst skulle det i samband med bedömningen även kunna beaktas att de berörda parterna inte valde att flytta till Moskva frivilligt, utan anledningen till deras flytt var att maken förflyttades i tjänsten. Detsamma bör gälla i fråga om den omständigheten att maken inte heller på ett avgörande sätt kunde råda över (den redan begränsade) varaktigheten av den verksamhet som han utövar där. Dessutom stod det inte heller parterna fritt att välja vart någonstans de skulle bo i Ryssland och de behöll sin lägenhet i Berlin för att kunna återvända dit efter det att mannens utlandstjänstgöring avslutats. Om dessa omständigheter skulle beaktas vid helhetsbedömningen skulle frågan om parterna kunde förvärva sin hemvist i Ryssland kunna besvaras nekande. I avsaknad av relevant praxis från EU-domstolen på området anser den hänskjutande domstolen att det under alla omständigheter är oklart hur utstationering som diplomat påverkar definitionen av begreppet hemvist i den mening som avses i artikel 8 a och b i Rom III-förordningen.

- 39 3. Det är även oklart enligt vilka kriterier makarnas hemvist i den mening som avses i artikel 8 a och b i Rom III-förordningen ska fastställas. Det behöver särskilt klargöras om makarnas fysiska närvaro i en stat måste ha varit av en viss varaktighet innan de kan anses ha förvärvat sin hemvist där och huruvida förvärv av en hemvist förutsätter en viss grad av integration i socialt och familjemässigt hänseende i den berörda staten. Dessa frågor är relevanta för utgången i målet, eftersom rysk materiell rätt endast är tillämplig på äktenskapsskillnaden mellan de berörda parterna om (även) maken hade förvärvat sin hemvist i Ryssland och denna hade upphört inte mer än ett år innan talan vid Amtsgericht väcktes den 8 juli 2021. Även om man, i motsats till den uppfattning som företräds av Kammergericht, skulle anta att maken på grund av sin fysiska närvaro i Berlin från januari 2020 till februari 2021 hade (åter)förvärvat sin hemvist i Tyskland, skulle de ovan nämnda frågorna inte förlora sin relevans. Även i det fallet skulle hennes återkomst till Moskva i februari 2021, när hon fortfarande ansåg att det fanns en möjlighet att fortsätta äktenskapet, omedelbart ha kunnat leda till ett (åter)förvärv av hennes hemvist i Ryssland, om en minimiperiod för vistelse och integration i socialt och familjemässigt hänseende inte ansågs nödvändig för detta.
- 40 a) Enligt EU-domstolens praxis ska det göras en självständig och enhetlig tolkning av begreppet ”hemvist” med beaktande av ordalydelsen i och det sammanhang i vilket de bestämmelser som nämner begreppen förekommer samt respektive förordnings syften (se EU-domstolens dom av den 6 juli 2023, C-462/22, FamRZ 2023, 1479 punkt 26, dom av den 25 november 2021, C-289/20, FamRZ 2022, s. 215, punkt 39, och dom av den 28 juni 2018, C-512/17, FamRZ 2018, 1426, punkt 40, avseende Bryssel IIa-förordningen). EU-domstolen har emellertid ännu inte uttalat sig om tolkningen av detta begrepp i Rom III-förordningen.
- 41 b) Det råder oenighet i den tyskspråkiga rättsdoktrinen, om hur begreppet hemvist i artikel 8 a och b i Rom III-förordningen ska förstås.
- 42 aa) I skäl 10 första meningen i Rom III-förordningen anges att det materiella tillämpningsområdet och bestämmelserna i denna förordning bör överensstämma med Bryssel IIa-förordningen. Härav har delar av den tyska rättsdoktrinen, liksom Kammergericht, dragit slutsatsen att begreppet ”hemvist” i Rom III-förordningen ska förstås på samma sätt som samma begrepp i Bryssel IIa-förordningen (se Althammer/Mayer, artikel 5 i Rom III-förordningen, punkt 12, Althammer/Tolani, artikel 8 i Rom III-förordningen, punkt 6 och följande punkt, Jauernig/Budzikiewicz, BGB, 19:e upplagan, artiklarna 5-16 i förordning (EU) 1259/2010, punkterna 9 och 2, NK-BGB/Gruber, tredje upplagan, artikel 3 i Rom III-förordningen, punkt 15, Grüneberg/Thorn, BGB, 83:e upplagan, artikel 5 i Rom III-förordningen, punkt 3; Andrae Internationales Familienrecht, 4:e upplagan, 3 §, punkt 26 och 2 §, punkt 64, Hausmann Internationales und Europäisches Familienrecht, 2:a upplagan, punkterna A 370 och A 424, Winter Internationales Familienrecht bei Fällen mit Auslandsbezug, punkt 181, Gruber IPRax 2012, sidorna 381, 385).

- 43 Kammergericht har med hänvisning till EU-domstolens praxis avseende artikel 3.1 a i Bryssel IIa-förordningen (se EU-domstolens av den 1 augusti 2022, C-501/20, FamRZ 2022, 1466, punkt 44 och dom av den 25 november 2021, C-289/20, FamRZ 2022, 215, punkt 57 och följande punkt) tolkat begreppet "hemvist" i artikel 8 a och b i Rom III-förordningen så, att det i princip kännetecknas av två omständigheter, nämligen dels subjektivt av makens vilja att etablera ett varaktigt centrum för sina intressen på en viss plats (*animus manendi*), dels objektivt av en närvaro som är tillräckligt stadigvarande i den berörda medlemsstaten. För att hemvistet ska anses flyttat till den mottagande medlemsstaten har det nämligen framför allt betydelse att vederbörande har önskat, permanent eller stadigvarande, etablera centrum för sina intressen i denna medlemsstat, med avsikt att denna situation ska hålla sig stabil. Det föreskrivs ingen minsta varaktighet, vilket innebär att vistelsens varaktighet på sin höjd är en indikation vid bedömningen av huruvida det är fråga om en stabil hemvist (se EU-domstolens dom av den 22 december 2010, C-497/10 PPU, FamRZ 2011, 617, punkt 51). Den tredje omständigheten rörande den sociala integrationen har hittills däremot hamnat i bakgrunden.
- 44 bb) Andra röster i den tyskspråkiga rättsdoktrinen anser däremot att det vad gäller tolkningen av begreppet "hemvist" att det föreligger en skillnad beroende på om begreppet används för att fastställa internationell behörighet enligt Bryssel IIa-förordningen eller i lagvalsreglerna avseende äktenskapsskillnad enligt Rom III-förordningen, eftersom graden av anknytning i de båda anknytningsfaktorerna är olika. Enligt detta synsätt kan i gränsfall hemvist enligt Rom III-förordningen mycket väl bedömas annorlunda än enligt Bryssel IIa-förordningen (jurisPK-BGB/Johanson, tionde upplagan, artikel 8 i Rom III-förordningen, punkt 5 och artikel 5 i Rom III-förordningen, punkt 13, NK-BGB/Lugani, tredje upplagan, artikel 8 i Rom III-förordningen, punkt 10 och artikel 5 i Rom III-förordningen, punkt 47 och följande punkter, Rauscher/Helms EuZPR/EuIPR, fjärde upplagan, artikel 8 i Rom III-förordningen, punkterna 19 och 26, Helms FamRZ 2011, s. 1765, s. 1769 och följande sida). I synnerhet krävs enligt Rom III-förordningen en starkare anknytning till bosättningslandet än enligt Bryssel IIa-förordningen, där det upprepade gånger föreskrivs att sökanden kan välja mellan olika fora (jurisPK-BGB/Johanson, tionde upplagan, artikel 5 i Rom III-förordningen, punkt 13). Ett beslut om huruvida äkta makar redan har sin hemvist i en annan stat i den mening som avses i artikel 8 a och b i Rom III-förordningen kan därför, även efter det att en lång tid har förflutit, endast fattas efter en noggrann utvärdering av samtliga omständigheter i det enskilda fallet (Rauscher/Helms EuZPR/EuIPR, fjärde upplagan, artikel 8 i Rom III-förordningen, punkt 19, Helms FamRZ 2011, 1765, 1770, se även Henrich Internationales Scheidungsrecht, femte upplagan, punkt 86 och följande punkt).
- 45 cc) Enligt skäl 14 i Rom III-förordningen ska, om en möjlighet att välja en tillämplig lag saknas, den lag som makarna har nära anknytning till tillämpas på äktenskapsskillnaden, varför den berörda lagen ska vara tillämplig även om det inte är fråga om lagen i en deltagande medlemsstat. Det framgår även av skäl 21 att Rom III-förordningen, för att garantera rättssäkerhet och förutsebarhet, bör

omfatta harmoniserade lagvalsregler som grundar sig på en rad anknytningskriterier som förutsätter en nära anknytning mellan makarna och lagen i fråga. Sådana anknytningskriterier bör väljas som säkerställer att äktenskapsskillnad omfattas av en lag till vilken makarna har en nära anknytning.

- 46 Hänvisningen i skälen 14 och 21 till en lag om äktenskapsskillnad till vilken makarna har en nära anknytning kan tala för att begreppet ”hemvist” i artikel 8 a och b i Rom III-förordningen bör tolkas annorlunda än i Bryssel IIa-förordningen. Makarna kommer nämligen när de flyttar i allmänhet inte omedelbart ha en nära anknytning till landets rättsordning, även om de ska vistas där under en obestämd tid. Det kan förhålla sig annorlunda till exempel när det härvid rör sig om deras ursprungsland. Om makarna emellertid flyttar till ett land som tidigare var främmande för dem, kan det, särskilt om makarna fortsättningsvis bibehåller nära band till sitt ursprungsland, till en början i princip endast vara fråga om enbart en vistelse i det landet, i vilket hemvist förvärvas först efter en viss tidsperiod.
- 47 Frågan huruvida makarna redan har en nära anknytning till lagen i den berörda staten kan fortfarande vara relevant för att avgöra huruvida en viss grad av social integration och familjeintegration redan har ägt rum i den staten. För att fastställa hemvist i den mening som avses i Bryssel IIa-förordningen har EU-domstolen under alla omständigheter grundat sig på att hemvist ska avspegla det förhållande att en person i viss utsträckning är integrerad i socialt hänseende och i familjehänseende (EU-domstolens dom av den 9 oktober 2014, C-376/14 PPU, FamRZ 2015, 107, punkt 51, dom av den 22 december 2010, C-497/10 PPU, FamRZ 2011, 617, punkt 47, och dom av den 2 april 2009, C-523/07, FamRZ 2009, 843, punkterna 38 och 44). Detta kriterium skulle också kunna användas för att definiera begreppet hemvist i Rom III-förordningen (se även NK-BGB/Lugani, tredje upplagan, artikel 5 i Rom III-förordningen, punkt 54, Rauscher/Helms EuZPR/EulPR, fjärde upplagan, artikel 8 i Rom III-förordningen, punkt 20), varvid det med hänsyn till de mål som eftersträvas med Rom III-förordningen som anges i skälen 14 och 21 kan krävas en betydligt högre grad av integration i socialt hänseende och i familjehänseende än vad som är fallet med Bryssel IIa-förordningen för att en hemvist ska kunna anses föreligga enligt Rom III-förordningen.

III.

- 48 [Redogörelse för skyldigheten att begära förhandsavgörande] [utelämnas]
[utelämnas]

Domstolar i första och andra instans:

AG Tempelhof-Kreuzberg, avgörande av den 26.01.2022 – 152 F 8176/21 –

KG Berlin, avgörande av den 27.02.2023 – 3 UF 33/22 –

[utelämnas]